

خیالیابی یا واقعیت؟

مغز انسان به راحتی می‌تواند دچار اشتباه شود و تجربیات دیگران را به جای خاطرات خود تصور کند.

به گزارش دویچه‌وله، پژوهشگران آمریکایی این پدیده را "خاطرات عوضی" نام نهاده‌اند. دلیل تولید و بازتولید "خاطرات عوضی" در مغز انسان چیست؟
 پروفسور الیزابت لافتاس از سال ۱۹۷۰ تاکنون به بررسی یادها و خاطرات انسان و کنش و واکنش‌هایی که در مغز ایجاد می‌شود، مشغول است. او و همکارانش در پژوهشی، به گروهی از آزمایش‌شوندگان عکسی را نشان دادند که این افراد، در سنین کودکی همراه یکی از خویشان خود در بالونی شناور در هوا دیده می‌شدند. نیمی از اعضای این گروه با دیدن عکس، بلافاصله گفتند که ماجرا را به خوبی به یاد می‌آورند و حتی به شرح جزئیات آن پرداختند. واقعیت ولی این بود که تصویر پرواز با بالون واقعی نبود و عکس بچگی این افراد، با استفاده از امکانات فنی، روی تصویر بالون درحال پرواز مونتاژ شده بود.

دلیل تولید "خاطرات عوضی"

پروفسور الیزابت لافتاس در بیش از ۲۰۰ آزمایش این‌چنینی که حدود ۲۰ هزار نفر در آن‌ها شرکت داشتند، چگونگی پیدایی و سرچشمه "خاطرات عوضی" انسان‌ها را بررسی کرده است. او در یکی از این آزمایش‌ها، برای خواهر و برادر مسنی از دوران کودکی آن‌ها سخن گفت و "به دروغ" برای آنان تعریف کرد که در بچگی در یک مرکز خرید گم شده‌اند و از ترس گم‌شدن به شدت گریسته‌اند. بعد که این خواهر و برادر داستان زندگی خود را برای دیگران نقل می‌کردند، حادثه غیرواقعی گم‌شدنشان در مرکز خرید را هم به عنوان تجربه شخصی خود و- با شاخ و برگ بیشتری توضیح می‌دادند.

لافتاس دلیل تولید و بازتولید "خاطرات عوضی" را در ساختار مغز انسان جستجو می‌کند. او می‌گوید، در این حالت مناطقی در مغز که تصاویر تکان‌دهنده را تجزیه و تحلیل می‌کنند، با بخش‌هایی روی هم قرار می‌گیرند که وقتی ما مشغول خیالیابی هستیم، فعال می‌شوند.

لافتاس نتیجه آزمایشی را که گروه پژوهشی او در سال ۱۹۹۲ انجام داده بود، شاهد می‌آورد: در اکتبر سال ۱۹۹۲ یک کشتی بارکشی اسرائیلی در آمستردام وارد یک ساختمان ده طبقه می‌شود. این حادثه، ۴۷ تن کشته به‌جای می‌گذارد.

پژوهشگران ده ماه بعد از این واقعه، از گروهی می‌پرسند که آیا در تلویزیون دیده‌اند که هواپیمایی با این ساختمان تصادف کرده است؟ بیش از نیمی از شرکت‌کنندگان در این آزمایش، پاسخ مثبت داده‌اند. بسیاری از آنان ادعا می‌کردند که حتی می‌توانند جزئیات این حادثه را هم به خوبی به یاد بیاورند. واقعیت ولی این بود که اصلاً فیلمی از این رویداد گرفته نشده بود.

پژوهشگران معتقدند که تولید "خاطرات عوضی" به معنای وجود اشکال در مغز یا نتیجه "تلقین به خود" یا "تطابق خود با شرایط" نیست، بلکه کارکردی است که به‌عنوان تأثیر جنبی یک ذهن عادی و فعال ارزیابی می‌گردد؛ کارکردی که در وضعیت‌های خاصی، وظیفه پر کردن جاهای خالی داده‌های مغزی را به عهده دارد.

واپس‌زدن رویدادهای ناگوار

در همین رابطه پژوهشگران به چگونگی کنش و واکنش‌های مغز هنگام "از یاد بردن رویدادهای ناگوار" پی برده‌اند. آنان به شماری از آزمایش‌شوندگان که هنگام آغاز تست در آرامش کامل به‌سر می‌بردند، تصاویر تکان‌دهنده‌ای از صحنه‌های تصادف یا درگیری‌های خشونت‌بار نشان دادند و از آنان خواستند، تصمیم بگیرند که آیا مایلند درباره این عکس‌ها فکر کنند یا نه؛ در این حالت در دو بخش جلویی مغز کسانی که در صدد برآمدن تصاویر را به دست فراموشی سپارند، فعالیت شدیدی آغاز شد. پژوهشگران با مطالعه این فعالیت‌ها به این نتیجه رسیدند که در این دو بخش، کنش و واکنش‌های ویژه‌ای صورت می‌گیرد؛ از جمله به‌یاد آوردن و فراخواندن خاطرات تصویری، ضبط آن‌ها و بروز احساسات مختلف. در همین‌بخش‌ها، یادها و خاطرات کنترل می‌شوند و از این‌رو می‌توان آن‌ها را واپس زد یا از یاد برد.

پی‌بردن به کنش و واکنش‌های بخش پیش‌پیشانی قشر مغز، از این‌رو که به پژوهشگران در یافتن راه‌هایی برای درمان برخی از بیماری‌ها (از جمله افسردگی و ترس) یاری می‌رساند، اهمیت ویژه‌ای دارد

همشهری آنلاین